

KOT

**KUNST
OMKRING
TROLDEN**
NR. 4, 24. ÅRGANG
NOVEMBER 2016

KALENDER HEN OVER ÅRSSKIFTET 2016-2017

Efter mange henvendelser om postens adressekodelabels, der dækker kalenderens oplysninger, er kalenderen nu forsøgsvis flyttet her til side 2.

NOVEMBER

2016

Tirsdag den 29. kl. 15

Museumsleder Teresa Nielsen fortæller om Ingrid Vang Nyman-udstillingen - gratis, alle er velkomne

DECEMBER

2016

Torsdag den 1. – foråret 2017

Julekalenderudstilling med værker af billedhugger Sophus Ejler Jepsen. 24 udstillingsmontrer åbnes gradvist i løbet af december

Tirsdag den 13. kl. 16-17.30

Fejring af Ingrid Vang Nyman med fortælling på museet og fakkelvandring til hendes grav på Vejen Kirkegård samt et udvalg af Niels Hansen Jacobsens grav- og mindesten. Gratis - alle er velkomne.

Onsdag den 28. kl. 14, torsdag den 29. og fredag den 30. kl. 11-17

Kunstudstilling i Rødding Centeret

JANUAR

2017

Fredag den 20. kl. 16 – søndag den 5. februar. Lørdag og søndag åbent kl. 13 – 17

Udstilling: Henrik Soelmark, Charlotte Overgaard Christensen og Gustav Iwinsky

Mandag den 30. kl. 19.30

Foredrag: Oplæg til todages tur til København/Nordsjælland. Skildring af det danske landskab fra ca. 1890 – 1950. I Galleri 46, Holsted

Tirsdag den 31. kl. 19.30

Kunstforeningens ordinære generalforsamling med efterfølgende lodtrækning

Arrangementer uden piktogram eller stedangivelse foregår på Vejen Kunstmuseum

 Kunst 6630, Rødding
 Sydjysk Kunstforening, Galleri 46, Holsted

FORSIDEN

Udsnit af prøvefelt til Ejnar Nielsens Stærekasse-mosaik. Se helheden på side 23 her i bladet.

FEBRUAR

2017

Onsdag den 8. kl. 19.30

Foredrag: Hollands "Gyldne århundrede" i 1600-tallet, kunsthistoriker Signe Jacobsen. Entre: 60/80 kr.

Søndag den 12. kl. 15.00

Museumsleder Teresa Nielsen fortæller om Ingrid Vang Nyman-udstillingen - gratis, alle er velkomne

Tirsdag den 14. – torsdag den 16. kl. 11-15

Museets vinterferieværksted

Fredag den 24. kl. 10-18

Indlevering af værker til Den censurede udstilling

Lørdag den 25. – søndag den 26. kl. 10-16

Censurering begge dage. Åbent for offentligheden

Mandag den 27. kl. 19.30

Foredrag: Oplæg til todages turen. J.F. Willumsen, Danmarks store ekspressionist. I Galleri 46, Holsted

MARTS

2017

Fredag den 3. kl. 19.30

Koncertfortælling om Johnny Cash. Entre 200/240 kr. incl. let anretning

Lørdag den 4. kl. 14 – søndag den 19.

Den censurede udstilling. Åben på lørdage og søndage kl. 13 – 17

Søndag den 19. kl. 15.00

Museumsleder Teresa Nielsen fortæller om Ingrid Vang Nyman-udstillingen - gratis, alle er velkomne

Ingrid Vang Nyman-udstilling er forlænget til og med søndag den 25. juni 2017

”LISBJERGTRAPPEN – 24 TRIN PÅ VEJEN”

Sophus Ejler Jepsen udstiller i Skibelundsalen fra den 1. december

Af *Teresa Nielsen, museumsleder*

Traditionen tro byder museet også i år på en udstilling med byens – og nok også landsdelens – største julekalender. I stedet for at fylde julekalenderudstillingen med nisser og julehjerter, fyldes den med 24 fortællinger om skulpturarbejde netop nu. Udstillingen er et billede på, hvad museets hovedperson, billedhugger Niels Hansen Jacobsen (1861-1941) måske ville have lavet, om han havde levet i dag.

Udstillingen holdes i år i den store ottekantede Skibelunds sal, da størsteparten af museet er optaget af udstillingen om Ingrid Vang Nyman. Denne 21. udstilling i rækken er betroet museets formidler, billedhugger Sophus Ejler Jepsen (født 1971). Han er i år modtager af Valdemar Petersen og Hustru Esther Moesmann Petersens Legat, der er knyttet til museet. Han fylder kalenderens 24 montrer og tager imod skoleklasserne, når de lokale børn kommer på besøg i december. Skoleklasserne får et indblik i materialer og den kreative proces – om at spille sammen med stedet, de geologiske forhold, de historiske minder og materialer som beton, granit, terrazzo og meget, meget mere!

▲ *Lisbjergs gyldne alter kan ses på Nationalmuseet i København.*

▼ *Sophus Ejler Jepsens botaniserende betontrappe fra 2014 findes på grænsen mellem Vejen og Esbjerg kommuner. Den indgår som en del af Kongeåstien.*

► Ved sit værksted i Askov lavede Sophus Ejler Jepsen i september gipsmodeller af Lisbjergtrappens løb over en skråning i stil med den ved skolen i den nye bydel.

Den røde tråd gennem udstillingen bliver den kunstneriske proces. Omdrejningspunktet er den udsmykning, som han netop nu er ved at lave ved den nyopførte Lisbjerg Skole ved Århus. Der skal en ny bydel vokse op. Han bidrager til landskabet omkring skolen med en skulpturel betontrappe, der går ned over en skråning fra vuggestue/børnehave mod SFO'en. Trappen er i slægt med den, som han i 2014 byggede ved Ravning på en strækning af Kongeåstien – hen over grænsen mellem Vejen og Esbjerg kommune.

Sophus Ejler Jepsen har givet udstillingen den underfundige titel "Lisbjergtrappen – 24 trin på vejen". Tallet 24 kan henvise til kalenderudstillingens omdrejningspunkt, de 24 monterer, der gradvist åbnes på de 24 dage op til juleaften. Trin og Lisbjergtrappen kan henvise til hans form- og materialeovervejelser i forbindelse med den aktuelle udsmykningsopgave. De 24 trin kan både være trin på den fysiske trappe, som han bygger og støber på stedet, og samtidig trin af faglige overvejelser om de materialer, det kunstneriske sprog, de historiske spor, der flettes ind og ud mellem hinanden. I de 24 monterer kan gæster følge billedhuggerens proces på vej mod det endelige værk.

Som Ørestaden er Lisbjerg en ny by, der skal til at vokse op. Her er mestendels landskab. I en afsøgning af stedets identitet rager landsbykirkerne op som den mest direkte forbindelse til genius loci, stedets ånd. Men et af de kunstnerisk set vægtigste kunstværker fra Lisbjerg må man til København, til Nationalmuseet for at se – det gyldne alter fra Lisbjerg.

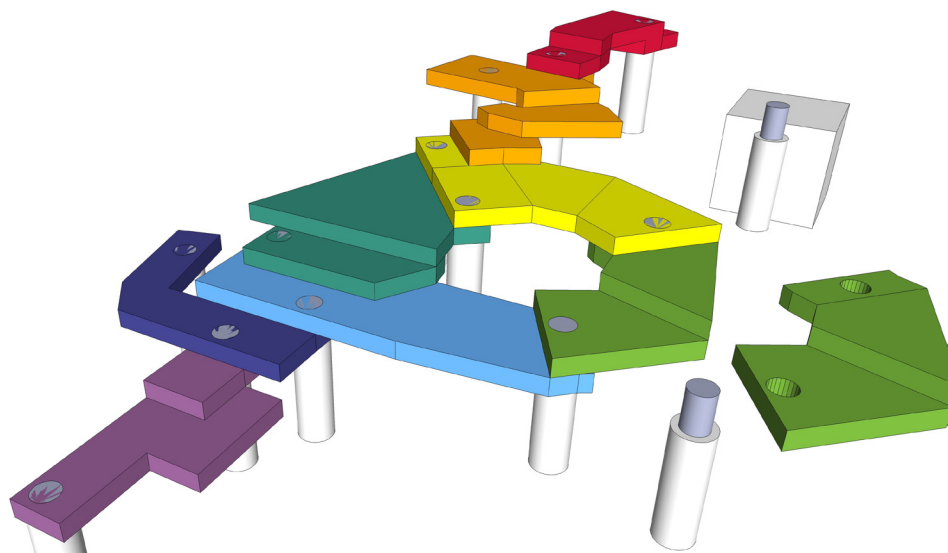
Udsmykningen er skitseret til at blive en slynget betontrappe, der slår elegante sving på sig selv. Sophus Ejler Jepsen har taget afsæt i alterets

◀ I den hærdede gips ses trappens slyngede løb, der spejler både elementer i Lisbjergalterets ældgamle ornamentik og nutidens motorvejsudfletningers store buefløb.

▼ I forbindelse med præsentationen af trappeprojektet har kunstneren også skitseret trappens lagdelte forløb i 3D grafik.

▲▼ I oktober gjorde Sophus Ejler Jepsen i Askov eksperimenter med opbygning af støbeform til en trappe, hvor han på indersiden af træforskallingen huggede slyngornamenter i slægt med Lisbjergalterets dekorationer.

ormeslyngsornamentik og de art nouveau-slyngninger – som han er fortrolig med fra netop Vejen Kunstmuseum mellem tuscharabesker lavet af tegneren Jens Lund (1871-1924) og tang-vikinge-art nouveau vækstornamenter på grav- og mindesten udført af museets hovedperson, billedhuggeren Niels Hansen Jacobsen (1861-1941).

På Lisbjergskolen hørte billedhuggeren ord om det globale og det lokale. På tur rundt i skolens nærområde så han fra IKEA samspillet mellem det multinationale firma og det lokale netværk af transportveje, der som vikingslyng snor sig dekorativt ind imellem hinanden – særligt tydeligt på et landkort. Disse globale og lokale slyngninger har forplantet sig til trappens løb.

Som de ældgamle landsbykirkers stenfundamenter skyder sig ud under murværk indbygger Sophus Ejler Jepsen i trappens grundform 20 af de marksten, der er dukket op under gravninger på byggepladsen. De ligger og står som billede på de mælketænder, som børnene når at få og miste, mens de færdes i området omkring trappen. Samtidig knytter de som "mindesten" an til monumentkulturen med tråde tilbage til Niels Hansen Jacobsens sten og helt tilbage til runestene, der står tæt på Vejen-egnen på rejse sydfra mod Jellingestenen. Ornamentale tråde er der

også i mæketændernes blod- og nervebaner – et lokalt, fysisk helt nærværende kredsløb af slyng i slægt med både motorvejsudfletninger og vikingetidens ormedekorationer!

Med forståelse for børnenes gradvise rejse ud i den store verden er trappen bygget op i små løb på få trin af gangen. Undervejs er der plads til liv og leg, og midt i slyngningerne kan der stå sten, vokse træer eller bare være hæng-ud-plads, hvad trinene i den grad inviterer til. Trappen bygges i beton – delvist som slebet terrazzo med indstøbte sten fra stedet, porcelænsskåle med udsmedede lokale stenprøver og andre underfundigheder, som de små øjne og legende hænder vil gå på opdagelse i.

Udstillingen vil være en chance for at få indblik i, hvordan en af vores nulevende billedhuggere arbejder i et samtidigt formsprog i nær dialog med fortiden. I udstillingen lægger Sophus Ejler Jepsen sine arbejdsprocesser frem. Dermed gør han samtidskunst tilgængelig for museets publikum, hvad enten det er de mange flittige lokale gæster, udefrakommende kendere eller de omkring 25% af museets gæster, der er børn. Gruppen består af "løse" børn på besøg med deres familier, skolebørn og elever i Vejen Billedskole, hvor der går 90-100 elever om ugen. Omkring 700-900 lokale børn kommer til at møde billedhuggeren i udstillingen i løbet af december måned, når de efter aftale kommer på besøg for at være med til at åbne dagens låge, der som oftest åbnes og lukkes adskillige gange om dagen! ■

▲ Til støbning af trappen har Sophus Ejler Jepsen gjort unikke eksperimenter, hvor han bl.a. indstøber forskellige stenarter og porcelænsskåle glaseret med pulver af knuste stensorter.

▼ Ved sit værksted har han også eksperimenteret med støbning af betonfliser med slyngornamentik - her ses både den negative og den positive form.

NYT TIL MUSEETS INGRID VANG NYMAN-SAMLING

Af Teresa Nielsen, museumsleder

Vejen Kunstmuseums Ingrid Vang Nyman-samling voksede i januar med to værker – hendes portræt fra 1959 af Per Rasten, en af sønnen Pelles medstuderende på Kunsthåndværkerskolen, og en illustration, som hun havde foræret ham. Den er dateret 1949 og findes på en side i Astrid Lindgrens "Under körsbärsträdet" i novellesamlingen "Kajsa Kavat och andra barn".

▲ Ingrid Vang Nymans udaterede landskab blev i september overdraget til Vejen Kunstmuseum som gave - tak for det!

▼ I oktober erhvervede museet tre tegninger, som Ingrid Vang Nyman i maj 1949 udførte i forbindelse med besøg i den svenske maler Lars Gynnings atelier i Paris.

Et landskab. Den 17. september voksede samlingen med endnu et værk. Et landskabsmaleri, der har hængt i udstillingen siden åbningen den 21. august, er fra privateje skænket til museet som gave. Det har tilhørt Ingrid Vang Nymans faster Missen, Marie Sundbo, der var gift med borgmester Arne Sundbo. "Bjerregården". Deres hjem i Valby, var et af de steder, hvor Ingrid Vang Nyman og hendes søstre jævnligt var på besøg/bosat.

Landskabet er – ud over et akvarelstudie af et skærgårdslandskab – det eneste af denne type motiver, der kendes fra Ingrid Vang Nymans hånd. Rammen har hun malet med den stærke blå farve,

som hun også har brugt i sit selvportræt med blåt tørklæde, inv. VKV 2335. Det er ej heller dateret, men begge billeder kan måske være dem, som kunstneren skriver om i et brev af 14.3.1940 til sin søster Helga, kaldet Ydder: "Jeg er ellers ogsaa temmelig flittig, jeg har lavet et Selvportræt og et af Arne og et Landskab..." Lærredet bærer præg af, at maleriet har rejst hid og did med kunstneren. I forlængelse af udstillingen har museet påtaget sig at få lavet en omhyggelig konservering og tage vare på det for eftertiden – endnu en perle i samlingen!

Billeder fra et pariser-atelier. Sidst i oktober er yderligere tre værker kommet til. Det er tuschtegninger, der i 1949 tryktes i "Damer-

nes Värld" nr. 21 som illustrationer til artiklen "Under Tagåsarna" (under tagspærene) af Lil Yunkers (1913-2014). Det er en fortælling om et besøg i maj i udkanten af Paris hos den svenske maler Lars Gynning (1920-2003). Den ene tegning viser et udsnit af det stemningsfulde atelier – et rigtigt bohème-miljø, hvor kakkelovnens markante rørføring går op og hen under loftet. I den anden tegning har Ingrid Vang Nyman vendt blikket lidt længere mod højre. Lænestolen forrest til venstre står nu i en lidt anden vinkel, ved vinduet et tomt staffeli og ude til højre ses en skulpturel grammofontragt. Af artiklen

fremgår, at kunstneren havde lagt male-riet til side, da han var ved at lave udkast til gobeliner. Lil Yunkers skrev, at han som oftest arbejdede ud fra litterære forlæg – aktuelt med afsæt i vennen Bengt Söderbergs debutroman "De förstenade". "På væggen hænger en færdig arbejds-skitse og en gobelin, der er vævet på de berømte værksteder i Aubusson." Det er formodentlig den, vi ser på bagvæggen over plysofaen. Den tredje tegning er fra stueta-gen. Gennem en dør, hvor katten dekorativt har sat sig på dørtrinnet, kigger man ud i gårdhaven.

Lil Yunkers interview med Ingrid Vang Nyman. Det er uvist, hvornår de to kvinder lærte hinanden at kende, men sidst på året 1948 tryktes i tidsskriftet "Allers" nr. 52 artiklen "Hon har ritat Pippi Långstrump". Lil Yunkers beskrev, hvor ihærdigt Ingrid Vang Nyman arbejdede med de utallige illustrationer, der blev til den billedrige trebinds-læsebog "Nu skal vi läsa". Journalisten konstaterede, at de var meget sjovere end de læsebøger, hun selv havde haft. Hun mente, at det ville være en fryd at lære at læse med de skønne tegninger, hvor Ingrid Vang Nyman til de små læsere fik indflettet masser af viden om verden omkring dem, fremmede kulturer og forgangne tider.

Kunstneren fortalte, at alle hendes børn på forskellig vis lignede hendes nærmeste model, sønnen Pelle. I alt hvad hun tegnede, arbejdede hun ud fra studier af virkeligheden. Det lå hende på sinde, at alt skulle være korrekt. Hun mente, at man i hendes Pippi-illustrationer fra sydhavsøerne, som netop udkom samme år, tydeligt kunne se, at hun ikke havde været der, og derfor ikke var fortrolig med stedet. Da hun nu skulle lave en del børnebogstillustrationer, der krævede indsigt i fremmede egne, drømte hun om eksotiske destinationer og håbede at komme en tur til Vestafrika, som hun ræsonnerede lå meget nærmere end andre eksotiske mål som Mexico og Sydamerika. En flytur til Dakar syntes hende prismæssig overkommelig. "Hvordan afrikanere ser ud, kan man finde ud af i opslagsværker, men hele miljøet: huse, landskaber, vegetationen, det skal man selv se for at kunne give det."

Indsigtsfuldt afrundede Lil Yunkers beskrivelsen af veninden, som hun tydeligt havde stor beundring for. Sætningen står, som var den et direkte citat fra Ingrid Vang Nyman: "Det er mere spændende at rejse ud selv og se det, man skal bruge, end at sidde på et bibliotek og slå op i bøger." ■

▲▼ Her ses Ingrid Vang Nymans to øvrige tegninger fra 1949-besøget hos den svenske maler Lars Gynning i Paris.

ORDINÆR GENERALFORSAMLING

Museums- og Kunstforeningen for Vejen og Omegn

Tirsdag den 31. januar 2017
kl. 19.30 på Vejen Kunstmuseum

Dagsorden

1. Valg af dirigent

2. Formandens beretning

3. Kassererens beretning

4. Fastsættelse af kontingent 2017

Nuværende: 175 kr. pr. medlem

5. Indkomne forslag

Forslag skal være formanden i hænde senest
tirsdag den 19. januar 2017

6. Valg til bestyrelsen

På valg er: Anna Hartvig, Karen Marie Knudsen, Marianne Roland
Munk. Alle modtager genvalg

7. Valg af suppleanter

På valg er:
Kirsten Engel Sørensen og Bodil Meineche. Begge modtager
genvalg

8. Valg af revisor

Jan Jepsen modtager genvalg

9. Valg af revisorsuppleant

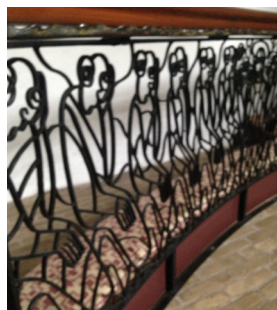
10. Orientering om Vejen Kunstmuseum

Museumsleder Teresa Nielsen orienterer

11. Eventuelt

Efter generalforsamlingen er der kaffebord samt
bortlodning af gevinster.

Generalforsamlingen vil naturligvis blive krydret med en sang eller to. ■

Billeder fra kunstforeningens udflugt til Mols: Øverst Arne Haugen Sørensen i Bregnet Kirke, nederst Bjørn Nørsgaard i Knebel Kirke.

HOLLANDS "GYLDNE ÅRHUNDREDE" I 1600-TALLET

Foredrag onsdag den 8. februar 2017 kl. 19.30

Af Signe Jacobsen, kunsthistoriker

I efteråret 2017 påtænker kunstforeningen at lave en tur til Amsterdam i Holland. Dette foredrag belyser nogle af de kunstnere, hvis værker der kunne være mulighed for at se på turen.

Det er Frans Hals' (1580-1666), Rembrandts (1606-1669) og Jan Vermeers (1632-1675) århundrede - en guldalder, der kun varede omkring 75 år, men som resulterede i en hidtil uhørt mængde af malerier, produceret for et større og friere marked end før i historien.

Vi skal ikke kun se på kunsten i århundredet, men også på de historiske omstændigheder, som det voldsomme kunstneriske boom blev til under:

De tre store kunstnere præsiderer over en sand underskov af fremragende malere, der specialiserer sig i portrætter, landskaber, byprospekter, interiører, folkelivsscener, opstillinger og blomstermaleri.

Rembrandt vil, som en af de største kunstnere i Vestens Kunsthistorie, indtage en særlig fremtrædende plads, da han som en af de få breder sig over stort set alle kunstens genrer, og tilmed religiøst maleri trods calvinisternes forbud mod billeder i kirkerne - og han er desuden en af verdens fineste grafikere. ■

▲▲ Franz Hals (1582-1666) "Den leende kavaler", 1624.

▲ Jan Vermeer van Delft (1632-1675) "Pige med perleøring", ca. 1665.

◀ Rembrandt van Rijn (1606-1669) "Jødebrudren", ca. 1667.

HISTORIEN OM JOHNNY CASH

Koncertfortælling fredag den 3. marts 2017 kl. 19.30

Traditionen tro afholder vi i vintersæsonen et musikarrangement med en let anretning i pausen. I år står Karsten Holm og Cash Trioen for musikken.

Historien om Johnny Cash er en musikalsk fortælling om den evige kamp mellem det religiøse og tilværelsens skyggesider, der blev en enorm drivkraft for Cash som kunstner. Det udmøntede sig i de formidable sange og fortolkninger, han efterlod til denne verden. Karsten Holm fortæller om Cashes tro, hans dæmoner, stofferne og alkoholen, hans kamp for at holde misbruget nede – den evige kamp mellem det gode og det onde.

Det er fortællingen om, hvordan Gud redder ham, da han beslutter at begå selvmord i en grotte. Cash ser lyset (Guds lys), da hans egen lommelygte dør ud. Det er fortællingen om hans forhold til kærligheden, sin elskede og familien – og til de udstødte og de fattige. Cash var forkynder på sin egen måde, og hans eftermæle er historien om en kunstner med hundrede procent autenticitet.

Musikforedraget fokuserer især på de sidste 10 år af Johnny Cashes liv. Cash havde ikke været på hitlisterne længe, men turnerede alligevel på livet løs. Producenten Rick Rubin overtalte Cash til at gå i studiet blot med en mikrofon og en guitar. Det blev til den højt roste albums-række under navnet "American Recordings", der var et stort comeback for Cash. Indspilningerne rummer flere religiøse sange, som er med i denne koncert. Publikum vil opleve sange af Cash selv; men i lige så høj grad sangene, som han fortolkede, af eksempelvis Kris Kristoffersen, Hank Williams, Bruce Springsteen, Gordon Lightfoot og mange flere. Der vil også være nogle af de store hits i Cashes velkendte stil, så som "Boom Chicka Boom", "Ring of Fire" og "Get Rythm".

KARSTEN HOLM & CASH TRIOEN

Karsten Holm, vokal og guitar
Martin Blom, diverse guitarer og kor
Bjørn Bønne Petersen, kontrabas og kor
Knud Erik Fuddi Steengaard, violin og kor

Disse fire musikere får givet sangene deres eget liv og fortolkning. ■

Af Teresa Nielsen, museumsleder

Kort efter, at Ingrid Vang Nyman-udstillingen var åbnet, blev der kontakt til Bonniers forlag i Stockholm og videre til Centrum för Näringslivshistoria, hvor forlagets enorme samlinger netop er ved at blive arkiveret. Hos Bonnier har der været stor imødekommenhed overfor Vejen Kunstmuseums ønske om at låne, hvad der måtte ligge af materiale fra samarbejdet med Ingrid Vang Nyman. Resultatet er blevet, at udstillingen i oktober numerisk set er vokset til næsten det dobbelte, da det har været muligt at låne kunstnerens originaler til de tre bøger; Bonnier udgav med hende som illustratør.

”Jugga-Jagga och Vagge-Vugge”

I det produktive år 1946 udkom en særlig bog, et personligt projekt, som Ingrid Vang Nyman må have lavet af lyst en gang inden september 1945 sammen med veninden Gallie Åkerhielm. Bogen fik titlen ”Jugga-Jagga och Vagge-Vugge”. Den blev til i samtaler om Bonniers børnebogskonkurrence. En enkelt skitse kom i 2012 til samlingen som gave fra forfatterens datter Gallie Eng. Med lån fra Bonnier vises nu alle bogens originalillustrationer!

Den 9. september 1945 stod der i det svenske dagblad Expressen, at Ingrid Vang Nyman og Gallie Åkerhielm havde deltaget i Bonniers børnebogskonkurrence under mærket ”Två Poler” [To yderligheder eller To poler]. Deres bidrag fik ”hædrende omtale for de meget smukke farvebilleder”. Stilen i Ingrid Vang Nymans illustrationer var ”noget nyt og usædvanligt, og kunstneren viste eksempler på en særpræget og overraskende humor og en farveglæde, som nok ville være noget for børn”.

Journalisten skrev, at illustrationerne var lavet af en ”relativ ukendt dansk kvindelig kunster, som her får sit gennembrud med de bemærkelsesværdige billeder. Hun hedder Ingrid Vang Nyman, og selv om hendes originale tegninger allerede i et års tid ofte har været trykt i Dagens Nyheter, Husmodern og andre blade, er det første gang, hun her i Sverige præsenteres med et samlet værk. ... Ja, det er bestemt meget morsomt, siger fru Nyman, da vi møder hende på Husmoderns redaktion, hvor hun netop har hørt den glade nyhed fra friherreinde Åkerhielm. Og det var ganske uventet, fordi vi først i sidste øjeblik fandt på at deltage. Jeg kan lide at tegne og at male, tilstår kunstneren, men det er specielt dejligt at tegne til børn. Jeg har indtryk af, at børn sætter større pris på humor end de fleste voksne tror. Stærke, klart afgrænsede farver fanger også et barneøjne, og alting behøver ikke at

**Kom igen!
Ingrid Vang Nyman-
udstillingen er takket
være nye lån og ind-
køb numerisk næ-
sten fordoblet siden
åbningen i august!**

▲ Ingrid Vang Nymans skitse af Jugga-Jagga, der spejler sig med istap-stødtænder, kom til Vejen i 2012 som gave fra Gallie Eng.

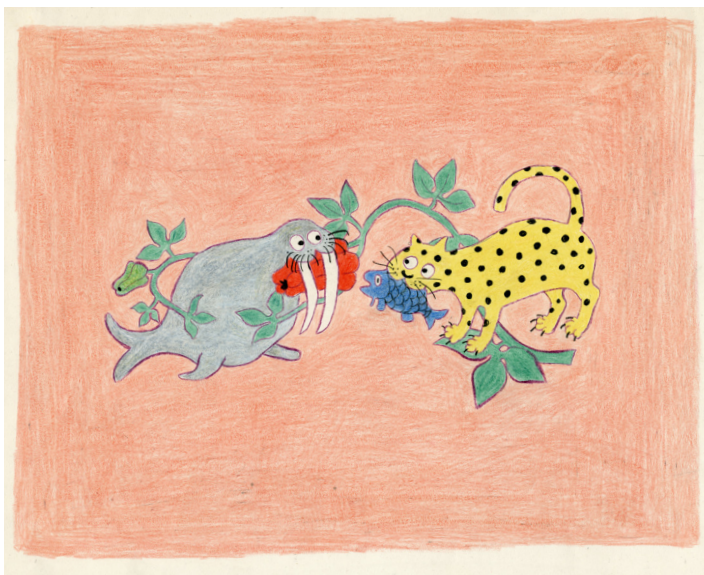

gaver af illustrationerne, da fly, tog og andet isenkram over årene kom til at se antikveret ud. Hos Pippi er det kun Tommys matros-tøj, der vækker mindelser om en svunden tid. Over 70 år efter udgivelsen står tegningerne endnu levende og vedkommende for nye generationer.

I et udateret brev til søsteren Helga, kaldet Ydder, skrev kunstneren en gang efter januar 1946: "Magda ringede mig op og spurgte, om jeg havde noget imod, at hun gik op til Gyldendal og snakkede om den [Jugga-Jagga] – hun vilde gerne oversætte den – naa det kan ikke blive være end det er og det var jo mere rimeligt, at du gjorde det, men jeg kunde da ikke komme mig for at sige nej, saa jeg lod hende more sig. ... Hvad med Jugga-Jagga? Tror du den kunde sælge i Danmark? Eventuelt kunde man lave et andet omslag – det der er, er jo forfærdeligt og sælger sikkert ikke godt i hvert Fald var det bedre at sætte et af Billederne indeni – Udenpaa – eventuelt det m. Frugten og saa gult uden om (en sort streg mellem Billede og det gule) jeg har sat Tegninger (Trykte) op paa Væggen og de er ret dekorative men det plager mig at have gjort en saa upædagogisk Børnebog – Elefanter i Sydamerika – man skal da ikke ligefrem med Hensigt forvirre Ungernes Begreber."

Det viser sig, at Vejen Kunstmuseum har et ganske særligt eksemplar af bogen. Kunstneren forærede det til sin faster Magda nytår 1947 – nok i udgangen af 1946, da bogen var helt ny. Da originalillustrationerne i oktober 2016 kom til Vejen, bekræftedes en mistanke, der var vokset af citatet ovenfor. Forsiden er kraftig rød og lidt skjoldet, som om den var malet op. Det ER den!

▲ Fra Bonniers forlag i Stockholm har det været muligt at låne kunstnerens originalforside til bogen.

▼ Hun var utilfreds med den spinkle farvelægning og malede selv forsiden på det eksemplar af bogen, som hun forærede til sin faster Magdalene Freuchen. Tilhører Vejen Kunstmuseum.

INGRID NYMAN

PYRET OCH PIFF PLANTERAR

TEXT AV ULRIKA WIDMARK

BONNIERS

Det underbygges ved nærmere eftersyn af små malingsspor andetsteds i bogen. Ingrid Vang Nyman var så utilfreds med det trykte omslag, at hun lavede det om.

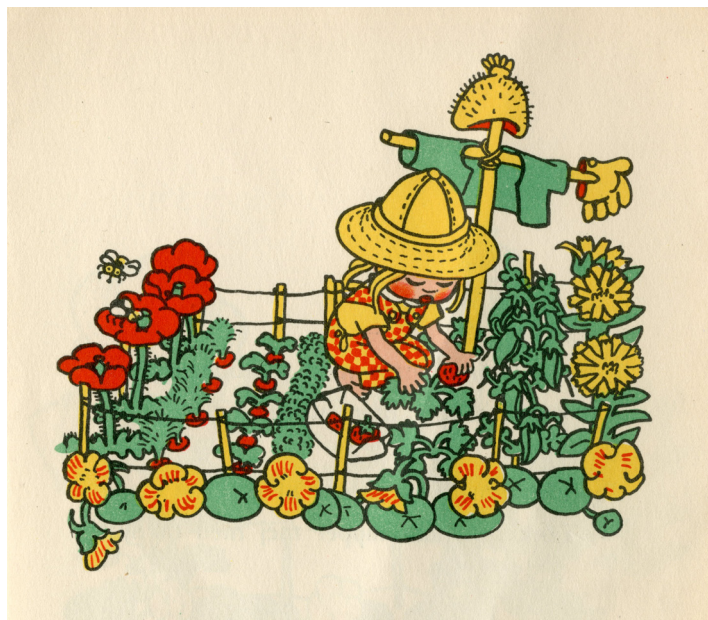
Søger man i de internationale biblioteksregistreringer, ser bøger ud til at være ret sjældne. Den findes på det kgl. bibliotek i Stockholm (KB) og på et bibliotek i Schweiz – og på internettet kan man finde en forsidegengivelse svarende til originalen, der er lånt fra Bonniers. Den er sart rødlig farvelagt i skravering med farvekridt. Men i specialversionen til faster Magda får vi Ingrid Vang Nymans personlige stil slået fast – enkle, klare farveflader som i de amerikanske tegneserieværksteder, hun drømte om at besøge. Her retter hun ind til den enkelthed, der blev karakteristisk for hendes illustrationer.

”Pyret och Piff planterar”

En kunstnerisk set helt særlig 1947-udgivelse er ”Pyret och Piff planterar” med tekst af Ulrika Widmark (1903-1987). Som ”Vugge-Vagga” synes den lavet af lyst, drevet af en glæde ved planter, dyr og menneskets foretagsomhed. Om

den har været en bestilling eller et projekt, der er vokset i venskab med forfatteren vides ikke. Bogen er trykt i meget høj og fin kvalitet. Billede for billede følger vi den unge gartner og hendes hund i med- og modgang. De møder fjender som de sorte fugle, høns pindsvin og snegle, der skal holdes borte - og det er spændende om frøene bliver

▲► ”Pyret och Piff planterar” er skrevet af Ulrika Widmark, der i 1945 oversatte Pipaluk Freuchens fortælling om ”Ivik den faderløse” fra dansk til svensk. Den grønlandske fortælling illustrerede Ingrid Vang Nyman rent i sort-hvid, mens bogen om pigen i haven er holdt helt enkelt i rød, gul, grøn og den markante sorte kontur, der også spiller en afgørende rolle på forsidet til bogen om ”Jugga-Jagga och Vagge-Vugge”.

til spirer. Det hele ender lykkeligt, når de sidder ved en bugnende bod med de flotte resultater af deres anstrengelser:

På siderne er der en blanding af ord og billeder, men hver illustration står klart og enkelt. Ingrid Vang Nyman gør brug af den klare sorte kontur og ren, stærk farvelægning felt for felt i fine, venlige toner af grøn, gul, rød og orange. At Ingrid Vang Nyman omhyggeligt har studeret japanske træsnit ses af rumdannelsen, i den klare kontur og farvelægningen samt grundlæggende i billedernes komposition. Hovedpersonen er en lyshåret pige, men kunne nok lige vel have været hendes egen Pelle i haven.

Det kan tænkes, at Ulrika Widmark har hørt til det netværk af kvinder, der ser ud til at have været vejen mellem mange af Ingrid Vang Nymans opgaver. Widmark var både oversætter og børnebogsforfatter – med en særlig forbindelse til det danske, hvor hun fx i 1944 oversatte Bengt og Grete Janus Nielsens "Strit" til svensk. Tilbage i 1942 oversatte hun Maria Gleits fortælling om "Kinesflickan Sa Tu Sai", som Nyman illustrerede i 1951. Deres spor krydser flere gange – første mulige møde kan have været, da Widmark i 1945 oversatte Pipaluk Freuchens fortælling om "Ivik den faderløse" til svensk. I 1947 udkom ud over "Pyret och Piff" også Bernhard Stokkes "Björnklo" med Widmark som oversætter og Nyman som illustratør. I 1949 tryktes Widmarks fortælling om "Valfisker" på Hugo Gebers forlag med nogle af Ingrid Vang Nymans allerfineste illustrationer. Forlaget er for længst fusioneret ind i andre større enheder. Det har desværre ikke været muligt at få svar på, om originalillustrationerne kan være gemt et eller andet sted. Gid en læser kunne vise vej ind til dem!

▲ I illustrationerne til "Pyret och Piff planterar" mærker man Ingrid Vang Nymans glæde ved motiverne.

▼ "Menneskenes land" udkom i 1967 i Stockholm og København med tekst af Franz Berliner og med kunstnerens søn, Peder Nyman, som redakør af moderens illustrationer. Bogprojektet havde ligget uafsluttet ved hendes død.

▼► Et par af illustrationerne til "Menneskenes land" har fundet indpas her - samtlige originalillustrationer kan nu ses i museets stærkt udvidede Ingrid Vang Nyman-udstilling!

Människornas land

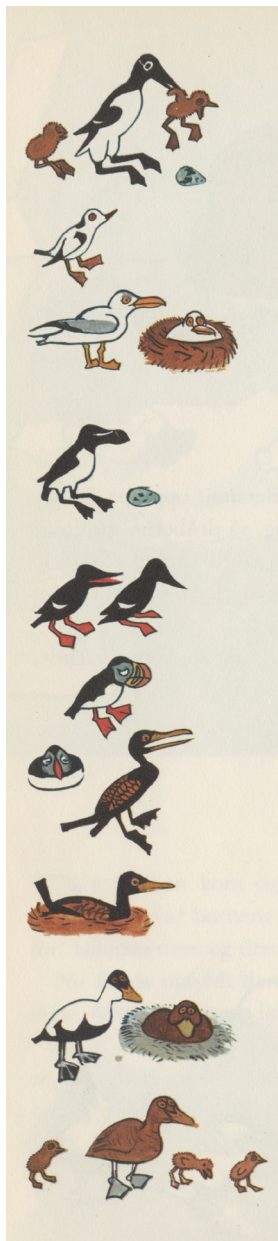
Af et brev dateret 2. december (formodentlig 1953), fremgår det, at Ingrid Vang Nyman da endnu var bosat i Stockholm på Götgatan, Södermalm. Hun var optaget af at lave billeder af grønlandere – en lille figur er tegnet i brevet, og den minder påfaldende meget om en af de små børn, der siden blev trykt som illustration til Franz Berliners tekst i "Människornas land". Bogen udkom i 1967 hos Bonnier i Stockholm og samtidig hos Gyldendal i København. To år senere blev den udgivet i London under titlen "Summertime".

Ingrid Vang Nymans Grønlands-forbindelse gennem især onklen Peter Freuchen og dennes datter af første ægteskab, Pipaluk, der voksede op som kusine til Ingrid Vang Nyman, har Janni Andreassen skrevet om i sit bidrag til museets 2016-bog om kunstneren.

På initiativ af Ingrid Vang Nymans søn Peder Nyman udkom "Menneskenes Land" med et væld af hendes minutøst udførte grønlandsbilleder. Han fortalte, at hendes drøm om en bog, hvis billeder hun havde arbejdet med op gennem 1950'erne, lå uafsluttet ved hendes død. Franz Berliner blev opfordret til at bidrage med en tekst og Peder Nyman tog selv aktivt del som billedredaktør.

Som en næsten fuldsides illustration indgår bl.a. Ingrid Vang Nymans fine litografiske studie af de grønlandske børn under indsamling af æg på fuglefjellet. Janni Andreassen refererer Pipaluk Freuchen for at have fortalt, at eskimoerne samlede æg ind og spiste, til de var ved at revne. De æg, der blev til overs, blev gemt under sten eller i huler til vinterforråd. Søkongerne på fuglefjeldet blev fanget i net og lagt i sælskindposer med spæk og syltet til vinterbrug. Smagen skulle efter sigende være som roquefort-ost.

Bogen er i særlig grad fyldt med skildringer af de grønlandske børn, der bl.a. adræt springer fra isflage til isflage og med billeder af polareggenes dyr - slædehunde, moskusokser, hvalrosser, sæler, elefantsæler, søpapegøjer, måger samt de skulpturelt rundede, dekorative edderfugle. ■

BIRGIT BJERRES TROLDEVÆRKER TIL SAMLINGEN

Jubii, med god og kærvkommen støtte fra både Sydbank og Kulturelt Samråd, Vejen Kommune, lykkedes det at sikre en enestående samling trolde- og troldedyr til Vejen. Den omfatter bl.a. troldedesign, der kan bidrage til fortællingen om Vejen som Danmarks Troldehovedstad.

Værkerne er købt fra boet efter Birgit Bjerre (1926-2014). Hendes troldedesign og troldedesignerier kan man møde ved museets Troldedesignværksted i Skibelundsalen. Hendes troldedyr er uløseligt forbundet med Vejen gennem hendes bidrag til Troldeparken i Anlægget i Vejen: I 2005 udførte hun parkens logo, og hendes store trold med tre hoveder blev opstillet. To år senere fik den selskab af fire mindre troldedyr.

I samlingen indgår nu alle hendes håndkolorede originale linoleums-tryk til bøgerne: "Skovtrolden i Lerbjergskoven", der udkom i 1991, "Enhjørningen i Lerbjergskoven" fra 1994, "Skovtroldens Fortællinger" fra 1998 samt originaler til "Skovtroldens Flora", der ikke blev trykt i hendes levetid. Et udvalg af siderne er gengivet inde i Troldepavillonen på Museumspladsen. Der er stor begejstring for hendes skildringer af den lille trolds møde med de vilde planter.

Samlingen omfatter flere troldedesign, tegninger, enkelte keramiske værker og masser af skitsebøger og arkivalier. Her er talrige bidrag til poster i museets Troldejagt gennem museets sale.

For snart mange år siden godkendte Birgit Bjerre relief-trolden som skiltning til en Trolde-tur. Ruten var tænkt fra Troldepringvandet til Birgit Bjerres trold i Troldeparken, videre gennem Anlægget, ad Ahorngade og Lindegade for gennem passagen, "Ordstrømmen", igen at nå frem til Troldepringvandet. Måske det nu er på tide at få relief-erne støbt i et vejrbestandigt materiale og få dem sat ud – måske sammen med afstøbninger af Troldbænken til børn? Tilsammen kan reliefferne og bænkene være vejvisere på ruten! ■

MALEREN EJNAR NIELSEN

– en nær ven af billedhugger Niels Hansen Jacobsen

Af Agnes Galster, kunsthistoriker

Ejnar August Nielsen (1872-1956) har skabt nogle af den danske kunsthistories mest gribende, symbolistiske værker. En særlig empatisk kraft har kunstnerens malerier af 1890'ernes tuberkuloseramte, døende unge danskere. De færreste beskuerne kan unddrage sig – hans fintfølelse menneskeskildringer kræver, at vi standser op og engagerer os i de afbildede menneskers skæbner.

Efter mange års utallige opstandsninger foran Ejnar Nielsens værker besluttede jeg mig for, at hans kunst skulle være omdrejningspunktet for min Honours Dissertation i kunsthistorie på University of St. Andrews, Skotland. Med døden som udgangspunkt undersøgte jeg udviklingen i hans oeuvre fra de tidligste malerier af syge, døende og døde individer, over de senere malerier af det moderne samfunds destruktive effekter på den menneskelige sjæl, til hans helt sene "døds-forladte" stil-eksperimenter og kunstneriske bidrag til det Københavnske byrum.

Omend der kun findes relativt få bøger om kunstneren, fandt jeg frem til samtidige interviews og en del af kunstnerens private breve. Disse kilder peger særligt på to faktorer, der lader til at have påvirket Ejnar Nielsen kunstneriske valg: dels samtidens symbolisme, dels en personlig interesse i døden og medfølelse med sine medmennesker.

▼ Med enorm detaljerighed udførte Ejnar Nielsen år 1900 tegningen "Dødedansen". Den har siden 1989 har været en del af samlingen på Vejen Kunstmuseum.

Bemærk, til højre for åbningen, hvor kisten bæres ind, ses den unge mand, der sad model til Ejnar Nielsens hovedværk, der er gengivet på side 22.

Ejnar Nielsen og døden. Ejnar Nielsen var gennem hele livet dybt fascineret af døden. I hans hjem hang bl.a. hans "Helvede"-fresko (1910), og i hans soveværelse i Gjern var væggen i hans soveværelse prydet med en dødsmaske taget over en af hans modeller. Derudover udviklede han nære venskaber med flere af sine døende modeller. Både disse og andre venner, bekendte og familie engagerede han ofte i utrættelige samtaler om døden og livets lidelse. Denne intellektuelle interesse i dødens fænomen og Ejnar Nielsens personlige forbindelse

og empati med sine modeller synes også at skinne igennem kunstnerens indfølelse, dedikerede og næsten super-realistiske malerier af sine døende, døde og lidende bekendte.

Symbolismen. I slutningen af 1800-tallet var han en ivrig læser af det dansk-symbolistiske tidsskrift "Taarnet", og det var her, han stiftede bekendtskab med de idéer, der lå til grund for den symbolistiske kunst. Symbolismen kritiserer det moderne industrialiserede, materialistiske samfund for at have en negativ effekt på dets borgeres åndelige velfærd. Symbolismen afviste den naturalistiske kunst og dens påståede "objektive" afbildninger af den fysiske verden; modsætningsvis mente symbolisterne, at enhver sand kunst burde være subjektiv og omhandle det sjælelige. Disse symbolistiske tendenser kom til udtryk blandt andet gennem valg af motiver. Disse omfattede eksempelvis døde, sovende, drømmende, reflekterende individer, der befandt sig alene og ofte omgivet af den ikke-industrialiserede, endnu "rene" natur. Det var sådanne idéer – tillige med kunstnerens personlige interesse – der lader til at have påvirket en del af Ejnar Niensens kunstneriske valg.

I 1894 slog Ejnar Nielsen sig ned i den midtjyske landsby, Gjern. Helt i tråd med tidens symbolister vendte han ryggen til byen, dens voksende industri og dens materialisme til fordel for det isolerede Gjern, hvis beboere levede et simpelt og dybt-religiøst liv.

1890'ernes dødsmotiver. I Gjern malede Ejnar Nielsen nogle af sine symbolistiske hovedværker som "Den Syge Pige" (1896), "Og i hans Øjne saa jeg Døden" (1897) samt "Døden og Krøblingen" (1899). Modellerne var døde eller døende Gjern-borgere. Her brugte han dæmpede jord-agtige farver og et blidt lys til at skabe en smuk, drømmeagtig stemning. Derigennem lod han beskueren få del i kunstnerens egen, subjektive oplevelse og opfattelse af døden. Han fremstillede døden som en let, søvn-lignende tilstand – og dermed som en kontrast til livets uretfærdige sygdom og lidelse. Han antydede, at livet er roden til al lidelse, mens døden kan befri og frelse den menneskelige sjæl. For at forstærke effekten af disse subjektive indtryk placerede han sine døende eller døde figurer helt fremme i billedrummet – på grænsen mellem lærred og beskuer – og valgte monumentalt store lærreder. Tilsammen sørger virkemidlerne for, at beskueren slet ikke kan undvige de døendes lidelse og dermed tvinges til en empatisk deltagelse i de døendes skæbner.

Ved århundredeskiftet var Ejnar Nielsen atter pri-

▼ *Ejnar Niensens "Landskab fra Gjern" er dateret 1896-1897. Det har været vist på talrige udstillinger om det nordiske symbolistiske landskab. Maleriet blev i 1963 købt til samlingen med støtte fra Ny Carlsbergfondet. Det har tilhørt boghandler Asger Fischer.*

▲ "Og i hans Øjne så saa jeg Døden" fra 1897 tilhører Statens Museum for Kunst og findes i dag i København, men hang fra 1960'erne til slutningen af 1990'erne på Vejen Kunstmuseum.

▼ "Mennesker lytter til Klokkerne, som ringer Dagen ned" er fra 1899-1900. Modellerne var: "Fra venstre sidder Kirstine Fosgrau, Søren Jensen (Færk), Andreas Andersen (kaldet lange Anders), Mette Mikkels (Manden hed Mikkel Rask), Jens Andersen (Den blinde Piges Fader), alle født i Gjern og omegn."

"Selv-hjælps-billeder"

I kontrast til disse portrætter malede Einar Nielsen dog også f.eks. "Portrætgruppe" fra 1900-1. Her lod han et ungt par – kunstneren Andreas Hansen og hans kommende kone Céline Delacotte – sidde fordybet i stille samvær. Delacotte betragter kærligt kunstneren, der reflekterer over en statuette, som han holder i hænderne. Parret er placeret på en lille altan, hvor de to figurer sidder med ryggen til højt hævet over et bylandskab, der danner maleriets baggrund. Maleren præsenterer parret som langt hævet over byen og dens åndløshed og materialisme, og han fremstiller dem som en slags kropsliggørelse af bedre og mere symbolistiske værdier – kreativitet og kærlighed. Einar Nielsen synes at bruge sin kunst som en slags selvhjælps-guide til, hvordan man bedst sikrer sjælens overlevelse i en ellers åndeligt-destruktiv hverdag. Det lader til, at han i sine tidlige Gjern-værker foreslår selve

mært i København. Dermed var han lidt fjernere fra den konkrete, fysiske død som motiv. Han begyndte i stedet at undersøge, hvordan byen påvirker det moderne menneskes spirituelle velfærd. I værker som "Min Moder" (1911-13), "Portræt af Georg Jensen" (1900), "Dameportræt" (1902), samt "Mand og Kvinde" (1917-18) skildrede han den sjælelige isolation, rodløshed og håbløshed, som mange af byens borgere følte i deres fremmedgørende og u-religiøse samtid.

døden som en let, søvnliggende udvej fra livets lidelse, mens han i sine senere værker foreslår en mere konkret løsning på det moderne menneskes sjælelige død.

"Post-død-kunst"

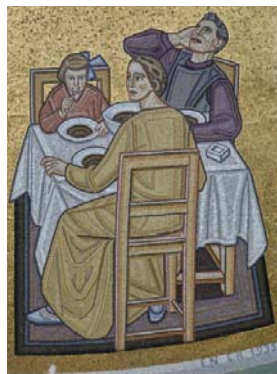
Einar Niensens endelige både fysiske og sjælelige brud med de dødsfikserede motiver sker dog først i 1927; da udtalte han i et interview til Politiken, at han nu anså sin ungdoms symbolist-inspirerede tid for et overstået kapitel. Hans 1927-træsnit til

Frants Buhls oversættelse af Jobs Bog markerer dette skift. Med et simpelt vokabular af skarpe linjer, geometriske former, samt mønster-lignende baggrunde skaber Nielsen et stiliseret udtryk, der vidner om en hidtil uset grad af kunstnerisk selvbevidsthed. Job-illustrationerne indleder den del af kunstnerens oeuvre, som bevæger sig væk fra "eksistential førstehjælp" til "bare" at være kunst. Det ses endnu tydeligere i hans sene stil-eksperimenter, hvor kunstneren bruger klare, muntre farver og kraftige, stærke penselstrøg til skildring af diverse landskaber – helt uden noget døds- eller sjæle-relateret indhold.

Et andet centralt eksempel på Ejnar Niensens "post-død-kunst" er hans kæmpemosaik, Nordens næststørste, udført i årene 1936-1939, til hvælvet under "Stærekassen" – Det Kongelige Teaters Ny Scene i København. To tidlige prøvelfelter er indmuret på Vejen Kunstmuseums østfacade ud mod Øster Allé. Her efterlod han et varigt bidrag til det byrum, som hans tidligere kunst ellers afviste. Nielsen lod endda mosaikken afbilde kendte danske kulturpersonligheder som Oehlenschläger (en skitsetegning af hans hoved findes i samlingen i Vejen), H.C. Andersen, Johannes V. Jensen og Carl Nielsen, der jo netop anses for hjørnesteene i det danske samfunds identitet. Dette synes at antyde en nyfunden tillid til det danske bysamfund og til det liv, som Ejnar Niensens tidligere dødsfikserede kunst ellers afviste.

Denne sidste optimistiske fase i Ejnar Niensens kunst, afspejler nok til dels en generel tendens i efterkrigstidens Danmark, der var præget et økonomisk opsving og stigende social velfærd. Dog kan hans sene livsfavnende værker også ses som den ultimative konsekvens af kunstnerens stærke empati med/for(?) sine medmennesker. Selvom hans tidlige malerier af døde, døende, og sjæleligt lidende individer vidner om en symbolistisk indflydelse, er det dog denne livsvarige medfølelse, der lader til at være den styrende motivation gennem hele Ejnar Niensens oeuvre. ■

▲ I 1935 lagde Ejnar Nielsen og Elof Risebye dette prøvelfelt til Ejnar Niensens kæmpemosaik i hvælvet under "Stærekassen" i København.

▲ I årene 1933-36 blev der udført en række prøvelfelter. Denne detalje af feltet om landbefolkningen blev lagt af Gudrun Lorenzen, Arne Meyer og Poul Larsson. Den måler 249 x 181 cm.

◀ Siden 1966 har to mosaikprøvelfelter været indmuret på Vejen Kunstmuseums østfacade. Til venstre ses Sophia Kalkaus "Drabant" og til højre anes Stephan Sindings skulptur "Moder Jord".

INDHOLD

Kalender, side 2

“Lisbjergtrappen - 24 trin på vejen”, side 3

Nyt til museets Ingrid Vang Nyman-samling, side 8

Generalforsamling den 31. januar 2017, side 10

Foredrag om Hollands "gyldne århundrede", side 11

Koncertfortælling om Johnny Cash, side 12

Ingrid Vang Nyman og Bonniers forlag, side 13

Birgit Bjerres troldeværker til samlingen, side 19

Maleren Ejnar Nielsen, side 20

K.O.T. - Kunst omkring Trolden udgives i samarbejde mellem Museums- og Kunstforeningen for Vejen og Omegn og Vejen Kunstmuseum.

Indmeldelse af nye medlemmer til Museums- og Kunstforeningen for Vejen og Omegn kan ske på Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen, tlf. 79 96 69 40 eller på mail: pv@vejen.dk

REDAKTØRER

Gunna Kjelstrøm
Engparken 6, 6580 Vamdrup
tlf. 29663896
gunna.kj@gmail.com

Teresa Nielsen
Vejen Kunstmuseum
museum@vejen.dk
www.vejenkunstmuseum.dk

LAY-OUT SKABELON
www.helle-jensen.dk

Medlemmer af kunstforeningen får bladet tilsendt. Bladet ligger fremme på museet og sendes til museets samarbejdspartnere.

Museums- og Kunstforeningen for Vejen og Omegn
www.vejenkunstforening.dk

Formand Anker Ulsdal
Vester Alle 84
6600 Vejen
tlf. 61713654
anker@ulsdal.dk